

Tässä muutama MuseScore-ohje (ohjelmaversiot 2.3 ja 3; päivitetty 18.1.2019)

Uuden dokumentin pohja voidaan luoda partituurioppaan avulla (=> LUO UUSI PARTITUURI). Voi myös valita valmiin työpohjan. Pohjaan voidaan aina palata (=> MUOKKAA-valikon INSTRUMENTIT tai näppäämällä I). Otsikon ja säveltäjänimen voi sitä paitsi lisätä niille varattuun kenttään milloin vain. Tahtilaji ja sävellaji voidaan määritellä heti tai myöhemmin.

Nuotinnus aloitetaan klikkaamalla kyseisessä tahdissa ja painamalla näppäintä N (=nuotinnus). (Opettele heti myös poistumaan nuotinnustilasta näppäämällä esc, jotta voit muokata tehtyä!)

- **nuottiarvot** valitaan työkalupalkin painikkeista tai näppäimistön numeroista 1-9 (neljäosa = 5, puolinuotti = 6 jne; nolla = **tauko**, mutta sen arvo määritellään kuten nuotin). Piste valitaan mukaan nuottiarvoon jo ennen sen kirjoittamista ja muunne heti perään. Kätevä on käyttää myös nuolinäppäimiä ylös tai alas. Enharmoninen muunnos onnistuu näppäimestä J.
- **nuotit** kirjoitetaan vastaavista kirjainnäppäimistä kuitenkin niin, että h-sävel = B. Jos ääniala on väärä, käytetään nuolinäppäimiä ylös tai alas. Kun samalla painetaan komentonäppäintä (Windowsissa Ctrl, Macissa Cmd), nuotti siirtyy kerralla oktaavin. Voit klikata nuotin myös hiirellä tai käyttää pianokoskettimistoa (NÄYTÄ-valikosta) tai ulkoista soitinta. Erityisen käteviä pikakomentoja ovat R (=repeat), joka toistaa edellisen annetun komennon, Q, joka puolittaa nuottiarvon, ja W, joka kaksinkertaistaa sen, myös kertautuvasti.
- repeat eli **toisto** (toimii nuotinnustilassa) on itse asiassa kopiointia. Kopioida voit myös suurempia kokonaisuuksia ja säästää aikaa. Kun valitset alueen, jonka aiot kopioida, voit myös suodattaa mukaan vain haluamasi. NÄYTÄ-valikon VALINTASUOTIMESTA voit säädellä kopioitavia kohteita. Näin on mahdollista kopioida myös vaikkapa toiselta viivastolta stemma toisen viivaston äänen kakkosääneksi.*)
- **sointu** voidaan luoda heti tai myöhemmin esim. näppäämällä shift eli isokirjainnäppäintä ja soinnun sävelien kirjainnäppäimiä. Myös hiiren käyttö onnistuu. Kätevintä on soittaa sointu kerralla, kun käytettävissä on tietokoneeseen liitetty ulkoinen soittokoskettimisto.
- **trioli** syntyy valitun nuottiarvon sisään näppäämällä komento+3 ja kirjoittamalla nuotit. Sama koskee muita epäsäännöllisiä jakosuhteita. Jos luot triolin, jossa esim. neljäsosanuottia seuraa kahdeksasosa, voit vaihtaa oletetun kahdeksasosan heti neljäosaksi.
- kun samalle viivastolle kirjoitetaan **useampi itsenäinen ääni** (kuten SOPRAANO ja ALTTO), kirjoitetaan ensin ylempi ääni ja sitten alempi niin, että valitaan nuotintamiskomennon (N) jälkeen äänitaso 2. Äänitason järjestysnumerot 1-4 ovat työkalupalkin oikeassa reunassa. Kannattaa käyttää vain äänitasoja 1 ja 2 kullakin viivastolla, mikäli ääniä ei ole enempää. Tenori ja basso voivat siis olla omalla viivastollaan taas äänet 1 ja 2.
- kun siirrytään **muokkamaan** nuottikuvaa, näpätään kerran tai kahdesti esc. Yksi painallus sallii muokata viimeksi tehtyä, kaksi ”putsaa pöydän”.

Kaaria on kahta lajia. Samankorkuisten sävelten yhdistämiseen käytetään painiketta, jonka symbolina on kaarenpätkä ja nuotti, tai näpätään kätevästi +. Kun tarvitaan fraasikaarta, valitaan kaaren aloitusnuotti ja näpätään S (=slur). Jos kaaren tulee yltää pidemmälle kuin kahden nuotin välille, sen päätös voidaan vetää hiirellä uuteen paikkaan. Pitkä kaari syntyy myös valitsemalla kerralla kaikki sen alle jäävät nuotit ja näppäämällä S.

Sävellajin ja tahtilajin vaihdokset sekä **dynaamiset** merkit yms. valitaan **Paleteista**. Jos ne eivät ole näkyvillä, valitse ne NÄYTÄ-valikosta. Merkki voidaan vetää paikalleen tai kaksoisklikata, kun sen sijoituskohta, yleensä jokin nuotti on valittuna.

Tekstiä tehdään monella tavalla. Tärkeintä eli laulutekstiä varten kannattaa opetella näppäinoikotie Ctrl (tai Cmd) + L (=lyrics). Sitä ennen valitaan se nuotti, josta teksti alkaa. Tavuviiva tai välilyönti vievät seuraavan nuotin kohdalle. Samalle nuotille (kuten brevis) sijoitettavat useammat sanat tai sanan osat erotetaan toisistaan näppäämällä välilyöntinäppäimen kera Ctrl (Macissa alt). Vapaat tekstit tehdään tavallisimmin tekstityökalulla T (komento + T). Tämäkin teksti kiinnitetään johonkin valittuun kohteeseen, vaikka siihen voidaan tarttua hiirellä ja siirtää se kenttänä haluttuun paikkaan. Kaksoisklikkaamalla tekstiä pääsee muokkaamaan.

Tarvittaessa tekstille lisää tilaa viivastojen väliin painetaan hiiren oikealla näppäimellä (tai Macissa tarvittaessa Ctrl-näppäimen kera) alemmaa viivastoa, valitaan avautuvasta taulusta VIIVASTON OMINAISUUDET ja lisätään ylimääräistä etäisyyttä viivaston yläpuolelle. Ohjelman kolmosversio osaa tehdä lisätilan automaattisesti.

Tekstin asemointi on vielä MuseScoren kakkosversiossa hiukan työlästä, ks. seuraavaa kappaletta! Ohjelman kolmosversiossa voit valita TARKASTAJA-ikkunasta, sijoittuuko lauluteksti viivaston ala- vai yläpuolelle. Jos tarkastajan valinnat eivät ole näkyvillä, valitse se ensin näkymään NÄYTÄ-valikosta.

Ohjelman kakkosversiossa laulutekstin riviä siirrettäessä valitaan yksi tavu hiiren oikealla näppäimellä ja avautuvasta valintatulusta komento VALITSE ja edelleen KAIKKI SAMANLAISET ELEMENTIT. Nyt teksti maalautuu kokonaan siniseksi ja siihen voidaan tarttua hiirellä. Samalla on painettava komentonäppäintä, joka kuitenkin vapautetaan heti siirtoa tehtäessä. Samalla tekniikalla teksti viedään myös viivaston yläpuolelle.

Jos säkeistöjä ei ole kovin monta, ne voi hyvin mahduttaa viivastojen väliin. Muutoin niille voi tehdä tekstilaatikon viivastojen alle. Tämä onnistuu valitsemalla jokin alimman viivaston nuoteista ja antamalla erityyppinen tekstikomento painamalla komentonäppäintä ja kirjainta T (Ctrl/Cmd + T). Teksti syntyy ensin väärään paikkaan, mutta se voidaan siirtää heti kohta oikealle korkeudelle (näppäämällä ensin esc) ja jatkaa kirjoittamista siirron jälkeen. Tekstiin pääsee aina "sisään" kaksoisklikkaamalla.

Jos viivastojen väliin tulee useampi säkeistö, uuden säkeistön saa aloitetuksi kaksoisklikkaamalla ensimmäisen tavun päällä ja painamalla sitten rivinvaihtonäppäintä. Jos säkeistöjen eteen haluaa numeron, se voidaan lisätä niin ikään kaksoisklikkaamalla ensimmäisen tavun päällä, siirtämällä kursori alkuun ja kirjoittamalla haluttu numero ja piste ja tekemällä välilyönti Ctrl- (Macissa alt) -näppäimen kera. Tällöin numero ja ensimmäinen tavu pysyvät ensimmäisen nuotin kohdalla. Tosin pitkä aloitustavu säkeistönumeroineen saattaa siirtää nuottien sijoittumista häiritsevästi oikealle. Tällöin voidaan harkita säkeistönumeron tekemistä yleistekstityökalulla T (komento+T).

Sointumerkit saa lisätyksi valitsemalla ensimmäisen nuotin ja antamalla komennon Ctrl + K (tai Cmd+K). Sitten vain kirjoitetaan kuten sanoitusta ja hypätään välilyöntinäppäimellä tarpeeksi monta kertaa seuraavan sellaisen nuotin kohdalle, johon uusi sointumerkki sijoittuu. Edelleen voidaan kirjoittaa kenraalibassomerkintöjä (komento+G), jotka sidotaan bassoon ym. LUO-valikosta löydät lisää tekstityökaluja.

Viivastojen nimet määräytyvät jo partituuria rakennettaessa. Jos haluat muuttaa niitä, valitse hiiren oikealla näppäimellä viivastolla klikkaamalla Viivaston ominaisuudet (Staff properties) ja muokkaa nimiä. Kakkosversiossa voit suoraan kaksoisklikata viivaston nimen päällä ja vaihtaa sen.

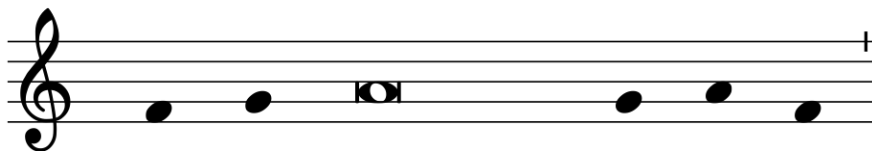
Lisää tahteja syntyy LUO-valikon komennosta TAHDIT... Ylimääräiset **tahdit poistetaan** valisemalla ne ja antamalla MUOKKAA-valikosta komento TAHTI / POISTA VALITUT TAHDIT.

Layout-toimintoja tarvitaan viimeistään kappaleen valmistuessa:

- Taukoihin voidaan tarttua hiirellä ja siirtää niitä tarvittaessa niin, ettei synny törmäyksiä toisen äänen nuottien kanssa. Moniäänisessä tekstuurissa syntyy usein myös päällekkäisiä taukoja. Jos nuottikuvaa halutaan yksikertaistaa, tauoista toinen voidaan poistaa valitsemalla se hiirellä ja painamalla poistonäppäintä. Näkyviin jäävä tauko voidaan sitten siirtää hiirellä kesemmälle viivastoa.
- ULKOASU-valikon SIVUN ASETUKSISTA voidaan hienosäätää marginaalit ja viivaston koko ja vaikuttaa nuottisivun asettumiseen haluttuun tilaan. Asetuksista on voitu jo aluksikin valita sivun asento, pysty tai vaaka.
- LUO-valikon KEHYKSILLÄ voidaan säätää marginaalit vaikkapa joka riville yksilöllisesti. Tätä toimintoa tarvitaan usein liturgisessa notaatiossa, jossa säkeen mitta voi määrätä rivin pituuden.

Liturgisen notaation erityisratkaisuja

MuseScorella voi kirjoittaa myös tahtilajitonta tekstuuria ja varrettomia nuotteja. Tällöin määritellään tahtilaji nuottien määrän ja arvojen (=usein tekstin tavujen määrä) mukaiseksi, esim. 13 / 4, kirjoitetaan haluttu nuottikuva, ja poistetaan lopuksi nuottivarret ja kätketään tahtilaji.

Mi - nun sieluni ylis - tää Her - raa,

Nuottiesimerkki *Minun sieluni ylistää Herraa* voidaan kirjoittaa seuraavin vaihein:

- anna tahtilaji 13 / 4. Siihen tarvitaan NÄYTÄ-valikon PÄÄPALETIN valintaa TAHTILAJIT, josta poikkeuksellinen tahtilaji saadaan luoduksi, ellei jo valinnut sitä uutta dokumenttia avatessa.
- kirjoita yllä olevan esimerkin mukaiset nuotit ja laulettava teksti. Käytä neljäsosanuotteja ja brevistä. Muista tehdä sanavälin *sieluni ylistää* välilyönti Ctrl (Mac alt) -näppäimen kera, jotta brevikselle sijoittuvat tavut kiinnittyvät siihen. Brevisnuotilla ei käytetä tavuviivoja, ennen kuin siirrytään eteenpäin.
- poista nuottivarret valitsemalla tahti klikkaamalla sen tyhjässä tilassa hiiren oikealla näppäimellä (tai Macissa Ctrl-näppäimen kera) ja valitse avautuvasta valikosta TAHDIN OMINAISUUDET ja edelleen VARRETON. 3-versiossa valitaan VARRETON myös NUOTTIEN ominaisuuksista.
- piilota tahtiosoitus klikkaamalla sitä hiirellä ja poistamalla rasti TARKASTAJA-ikkunan valinnasta NÄKYVÄ. (Jos kyseinen valintaikkuna ei ole näkyvässä, valitse se näkymään NÄYTÄ-valikosta.) Tahtilaji jää ehkä edelleen näkyviin harmaana muistutuksena. Jos haluat piilottaa sen tyystin, poista valinta NÄYTÄ-valikon kohdasta NÄYTÄ NÄKYMÄTÖN.
- hienosäädä layout oheisen esimerkin kaltaiseksi. Tekstin tavuja (tai yksiköitä) voit siirtää niihin hiirellä tarttumalla ja myös navigointinäppäimillä. Nuottien sijoittuminen ja etäisyys (välistys) valitaan tarpeen mukaan yksitellen. Kun nuotti on valittu, sen vaakasuora poikkeama säädetään negatiiviseksi tai positiiviseksi sen mukaan, siirretäänkö sitä vasemmalle tai oikealle. Voi myös säätää ”lisätilan edessä” negatiiviseksi. Säätövalinnat näkyvät TARKASTAJA-ikkunassa.
- jos nuottikuvasi ei näytä ollenkaan yllä olevan mukaiselta, syynä voi olla viivaston liian suuri tai liian pieni tahtimäärä. Hae sopivaa määrää jakamalla viivasto rivinvaihtonäppäimellä eri kohdista. Jos haluat varata yksin nuottisäkeelle vain sen tarvitseman tilan ensimmäiseltä riviltä, kuten

liturgisessa notaatiossa usein menetellään, tutustu vaativampaan layout-säädön keinoon:

- klikkaa tahdissa 2
 - valitse LUO-valikon KEHYKSET => LISÄÄ VAAKASUORA KEHYS VÄLIIN
 - kaksoisklikkaa luodun kehyksen sisällä
 - tartu hiirellä kehyksen siniseen tartuntapisteeseen ja vedä sitä oikealle, kunnes ylimääräiset tahdit ”putoavat” seuraavalle riville
- operoidaan vielä tahtiviiva halutun tyyppiseksi kesuuraksi:
- valitse tahtiviiva ja säädä TARKASTAJASTA sen vaakasuoraksi poikkeamaksi -1
 - valitse sitten tahtiviivan venymäksi (span) -1 (ylhäältä) ja +1 (alhaalta; 3-versiossa -7)
- vie nuotti lopuksi osaksi tekstidokumenttia. Helpoin keino on napata siitä nk. kuvakaappaus. Käynnistä menettely kamerapainikkeesta, säädä alue ja avaa viimeistelyvalinnat hiiren oikealla näppäimellä. Tallenna kuva png-tiedostoksi. Valmis nuottikuva voidaan nyt tuoda tekstitiedoston osaksi esimerkiksi messun käsiohjelmaan.

Coda

Joskus tarvitaan **cross-staff** -notaatiota eli viivastolta toiselle risteilevää ääntä kuten arpeggio. Kirjoita kyseinen stemma ensin yhdelle viivastolle, sille, jolle pääosa nuoteista ankkuroituu, ja valitse sitten ne nuotit, jotka haluat ylemmälle tai alemmalle viivastolle, ja näppää komento+vaihto (=isokirjainnäppäin) + nuoli alas tai ylös. Turhat tauot voit lopuksi kätkeä muuttamalla ne näkymättömiksi (klikkaa taukoa ja poista rasti Tarkastajan valinnasta NÄKYVÄ).

MuseScoren kaikki toiminnot eivät näy menuvalikoissa. Jos haluat palauttaa mieleen **näppäinkomentoja**, avaa OHJE-valikon Käsikirja verkossa ja hae sieltä kohde PIKANÄPPÄIMET. Oma rutiinisi muotoutuu vähitellen ja tehtävästä riippuen, mutta aina kannattaa hyödyntää pikanäppäimiä eli näppäinoikoteitä.

MuseScore-dokumentin voit tallentaa lukuisiin **formaatteihin**. Esimerkiksi pdf-versiona tallennettu nuotti on helppo lähettää sähköpostin liitteenä, eikä vastaanottaja tarvitse itse MuseScore-ohjelmaa. Jos tallennat xml-muotoon, useat nuotinnusohjelmat kuten Finale, Sibelius ja Capella osaavat avata tällaisen dokumentin. Vastaavasti voit tuoda MuseScoreen xml-muotoisia nuotteja ja jatkaa niiden muokkaamista MuseScoressa. Android ja iOS -laitteille (sekä tableteille että puhelimille) on saatavilla MuseScoren reader-sovellus, joka mahdollistaa vaikkapa kuorostemmojen opiskelun lähettämästäsi nuotista.

Transponointi on tietokonenotinnuksen kätevimpiä toimintoja. Valitse mitä haluat transponoida, esim. kaikki (Komento + A), avaa NUOTINNUS-valikon TRANSPONOI, tee säädöt ja valitse OK. Kun yhdistät yllä mainitun mahdollisuuden tuoda nuotteja muualta esim. xml-muodossa ja transponoit ne käyttöösi sopiviksi, luot pian rikkaan käyttökirjaston.

*) NÄYTÄ-valikon VALINTASUOTIMESTA voit säädellä kopioitavia kohteita. Jos haluat kopioida esim. kakkosviivaston äänen ykkösen alääneksi, kuten sopraanon alle altoksi, vaihda kopioitava ääni kakkosääneksi ennen kopioimista. Se tapahtuu valitsemalla tahti ja klikkaamalla numeroa 2 työkalupalkin symbolien oikeassa reunassa. Vaihdon onnistumisen merkinä nuotit muuttuvat vihreiksi ja varret kääntyvät alaspäin. Valitse sitten NÄYTÄ-valikosta VALINTASUODIN ja ruksaa sieltä vain ÄÄNI 2. Kun nyt kopioit äänen ja vaihdat valintasuotimen ruksin taas kohtaan KAIKKI (tai suljet sen) ja klikkaat sopraanon viivastolla siinä, mihin aiot kopioida alton, ja valitset MUOKKAA-valikon LIITÄ, altto kopioituu sopraanon alle.